

Maga szokott mosolyogni?

Beszélgetés Nemes Annával

JANKÓ JUDIT

Maga szokott mosolyogni? – ezt kérdezte egy látogató Nemes Anna festőművésztől a Várfok Galériában rendezett legutóbbi, *Nyitott testek* című kiállításán. Az 1989-es születésű fiatal művész 2014-ben végzett a Képzőművészeti Egyetem festő szakán Bukta Imre osztályában, jelenleg a Várfok Galéria legfiatalabb művésze. 2019-ben három egyéni tárlata volt külföldön: Stuttgartban, Varsóban és Regensburgban. A festés mellett dokumentumfilmet és játékfilmet is készít női testépítőkről. A vonalról, a halálról és persze a testekről beszélgettünk. Láttam mosolyogni is.

Sokszor hallottam a kiállításon, hogy a látogatók arról beszéltek, milyen szomorúak a képeid. Mit szólsz ehhez?

NEMES ANNA: Nekem is gyakran mondják. Nyilván másképp reagálnak a szakmabeliek és a laikusok egy kiállításon – noha mindkét visszajelzés nagyon fontos. Ez visszatérő kommentár a munkáimra. A színházi vagy filmes szakemberek, akik történetekben gondolkodnak, a kép tartalmi részét nézik, a nézők hangulatokat ragadnak meg, érzések révén alakítanak véleményt, a szakmabeliekkel pedig az van, hogy sokszor korlátoz minket a tudásunk, ezért technikai kérdéseken elmélkedünk.

Kinek a véleménye érdekel?

NA: Arrogáns lenne azt mondani, hogy nem érdekelnek a vélemények, és nincs is így. Inkább az szokott bosszantani, mikor leragadunk irreleváns kérdéseknél a képekkel kapcsolatban, viszont ha valami kinyílik a beszélgetés során, akkor szinte mindegy is, mi volt a kezdőmondat.

Van értelme egyáltalán beszélgetni a képekről?

NA: Azért csinálom a képeket, mert ezeken keresztül fejezem ki magamat, de egyikben sincs szándék arra, hogy bármilyen érzés felé tereljem a nézőt, ez a fajta

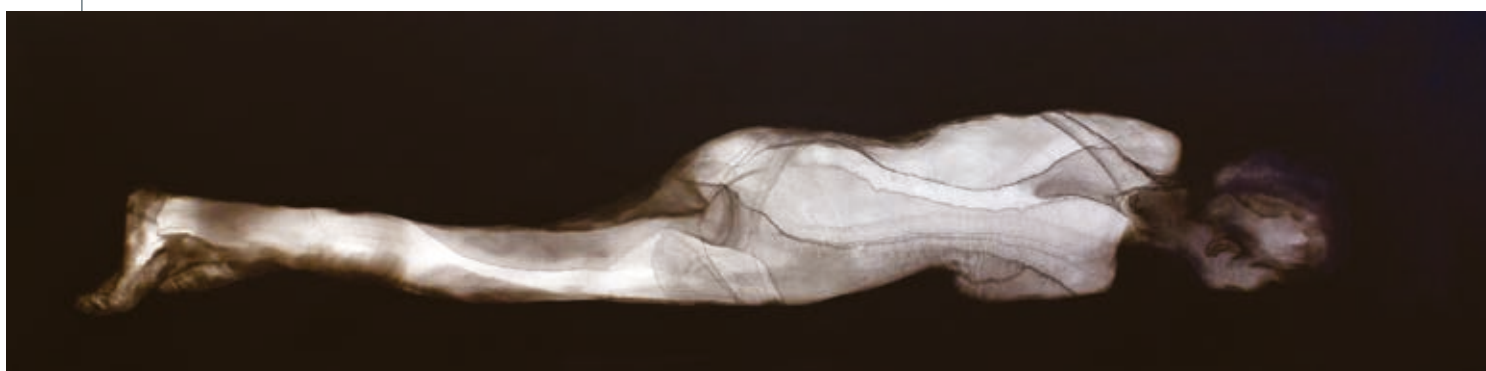
manipuláció hiányzik belőlem is, a művészetből is. Mindenki azt lát bele, amit akar. Épp ezért hagyok nagyobb helyet az absztrakt felületeknek, nagyobb teret a befogadónak, legyen lehetősége megtalálni a saját vízióját. És igazából szeretem, amikor valaki ebből visszaad valamit, és elmeséli nekem. Visszatérve a szomorúságra, az se mindegy, kinek hol van az ingerküszöbe, illetve hogy az, aki nézi, milyen viszonyban van a testekkel. Egy orvosnak vagy akár egy boncmesternek szerintem semmi szomorú vagy ijesztő nincs a képeimben, értik a bennem is meglévő elemi érdeklődést az emberi test iránt.

Ez a vonal, ami a testedre van tetoválva, megjelenik a legújabb képeiden.

NA: Kísérletezem, hogy a *Vonal* mit tud kifejezni, tudja-e segíteni a figura felépítését. Strukturálja-e, vagy éppen fragmentálódik tőle? A vonal, ami végig fog futni a testemen, egyelőre a bal kezem kisujjától indul, a hátamon át a derekamig ér, de le akarom vinni a lábamra, hogy kisujjtól kisujjig tartson. Mindig csak egy szakaszt csinállok meg, nem sűrgetem, hogy az egész kész legyen, azt akarom, hogy legyen mit várni. Néha, ha van egy szabad délutánom, amikor nincs mit csinálnom, akkor egy kicsit folytatom, továbbviszem a vonalat, ötletszerűen. Minden szakasz úgy készült, hogy reggel, amikor felkeltem, még nem

NEMES ANNA: *Mások*, 2019, akril, olaj, tus, vászon, 90x60 cm

tudtam, hogy tetováltatni fogok aznap. A hátamon lévő rész a vetítógép hibája miatt elmaradt mozielőadás helyett született. Fontos még, hogy csukott szemmel húzom a vonalat, és nem lehet javítani, a koncepció csak az, hogy egyszer végigérjen. Nincs üzenete, csupán annyi, hogy *legyen*. Volt egy rémálmom, hogy nincs ott, s akkor rájöttem, hogy a vonal a konstanciával, az állandósággal való kapcsolatáról szól. Ez egy univerzális érzés, a dolgok elvesztésétől való félelmünk. Semmi nem állandó, az emberek körülöttünk eltűnhetnek, meghalhatnak, nemcsak a kapcsolatok, az érzetek is változnak. A naplemente is azért megható, és azért tetszik nekünk – szintani hatásmechanizmusát leszámítva –, mert fél perc, és vége. Egy csomó mindent azért szeretünk, mert véges, de ez paradox módon félelmet is kelt bennünk.

**A test és a halál összefüggenek.
A te képeiden is...**

NA: Világéletemben képtelen voltam hinni bármilyen transzcendensben, de erre úgy tekintek, mint valami fogyatékosra abban az értelemben, mint amikor valaki botfűlű vagy nincs

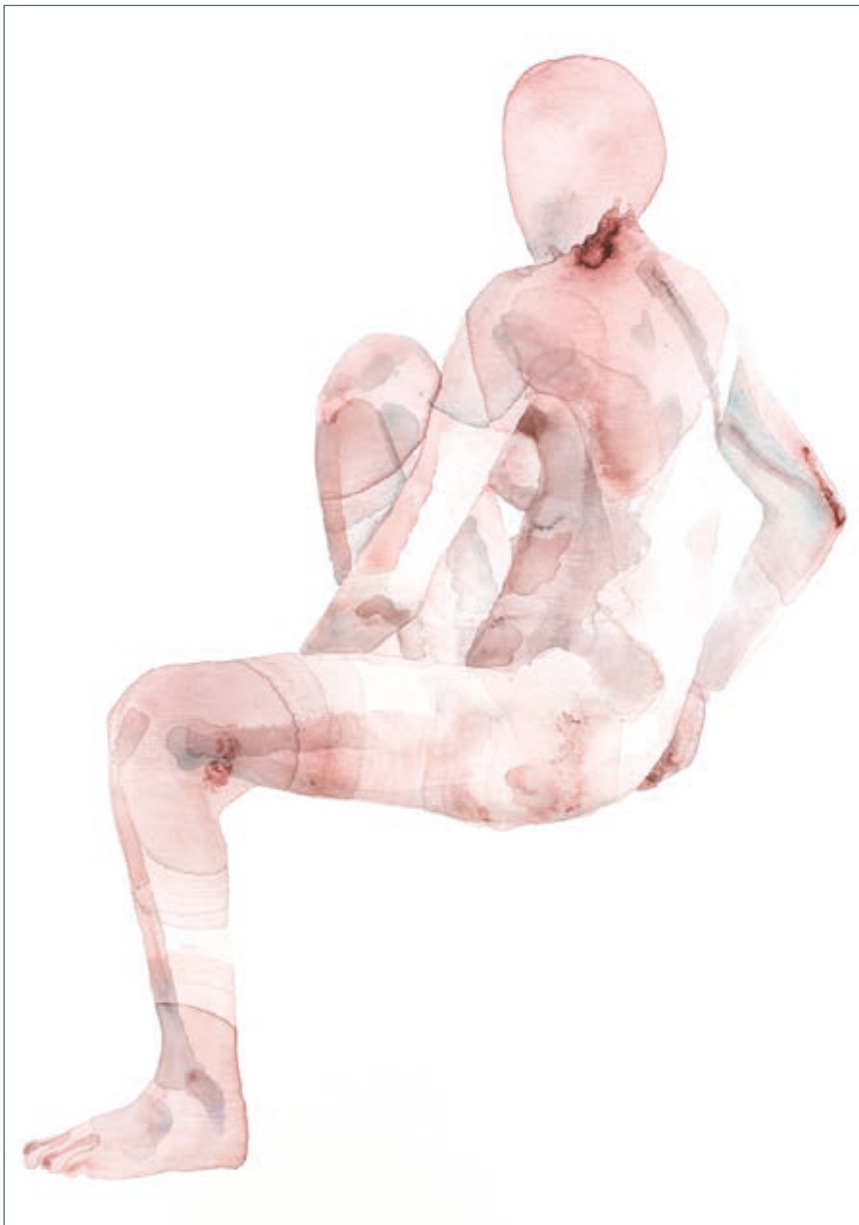
NEMES ANNA: *Belül alszik I–II–III.*, 2019, akril, olaj, tus, vászon, 50×200 cm

ritmusérzéke. Ateista ismerőseimben zavar, hogy arrogánsan lenézik a hívőket, én szeretnék hinni, de nem tudok, és irigylem őket. Képtelen vagyok ezeket a dichotómiákat értelmezni, mint test meg lélek, értelem meg érzelem. Amikor a testtel foglalkozom, akkor a létezéssel foglalkozom. Kerek egész csomagban látom a dolgokat. A testépítő nőkről szóló dokumentumfilmemben – amit most épp vágok – korántsem olyan egyszerű a képlet, hogy szörnyű testű nők versus szép lelkek. Egy testépítő nőről nem az jut eszembe, hogy a lelke be van zárva egy furcsa testbe, hanem az, hogy ő így fejezi ki az erejét, s hogy ez a test mennyire esztétikus vagy milyen társadalmi kérdések leképeződése, az számomra teljesen irreleváns kérdés. Nekik a testük ugyanolyan médium, mint nekem a vászon. Ők a testükön keresztül mutatják meg hihetetlen akaraterejüket. Nem is a méretre gyúrnak, hanem definiáltságra. Az egymáshoz képesti arányok a lényegesek, hogy minden izomrost kiszálazódjon, és hogy valódi enciklopédikus gondolkodással bírjanak. Szent Ágoston, az arány és a fény esztétikája szokott eszembe jutni róluk, hogy az isteni sugárzás minden

emberen és alkotáson átjön, és ennek a mértéke és viszonyulása, tehát az arány számít igazán. A testépítőknél is ez sugárzik át, a belső erő, ahogy az arányokon dolgoznak és a cél, aminek feláldoznak mindent.

Milyen személyes élményed van erről?

NA: Anorexiás voltam, az is testépítés bizonyos értelemben, csak fordítva, mondjuk, testleépítés, aminek a kontrollhoz van a legtöbb köze, és a létezéshez való ambivalens viszonyhoz. Testépítő nőknél mindig bejön a szexualitás kérdése, nevezetesen, hogy latens transzneműek-e, az anorexiánál pedig a szexustól, a nőiességtől való félelem a fő kérdéskör. Szerintem meg mindkét esetben a létezés lehetlenségének átéléséről van szó. Ez az a hit nélkülség, amit már említettem, az én valódi hendikepem, ami nagyban kihat a létezésre

NEMES ANNA: *Porckorong*, 2017, akril, vászon, 140×100 cm

viszonyomra. Olyasmi, hogy mindent látok, de nincs célja semminek, csak halad előre.

Mint a vonal a testeden?

NA: Mint a vonalam. Vagy az idő. Vagy mint Krasznahorkai legújabb regényének paranoid főszereplője, aki attól tart, ha megáll egy pillanatra, akkor üldözői elfogják, és megölik. Nem a félelemről van szó, ez a haladás és a létezés allegóriája, de a legérdekesebb rész, ahol a két pillanat közti semmiről van szó, ami a dolgok végtelenségére utal. Az idő nem tud megállni, a létezés sem tud megállni, mi pedig (már aki képes rá) a magunk megnyugtatóására értelmet keresünk mindennek.

A dokumentumfilm mellett egy játékfilmet is írtatok Csuja Lászlóval, s a *Jámbor Szörnyeteg* (Gentle Monster) 2019-ben

elnyerte a nemzetközi forgatókönyvírói workshop, a Sam Spiegel International Film Lab nagydíját. Miről szól?

NA: A dokumentumfilmmel az a célom, hogy zsigerileg átélhetővé váljon, milyen testépítőnek lenni, tehát nem egy intellektualizáló, pszichologizáló anyag lesz. A monotonía ritmusából jövő transz érzését szeretném érzékeltetni. Számomra a testépítés az önkifejezésről szól, ez van benne a doksiban. A nagyjátékfilm pedig a Frankenstein- vagy Pygmalion-sztori egyik verziója, hogy valaki hogyan változik át valaki mássá, hogyan veszíti el, majd találja meg újra az identitását. Mindenki számára átélhető helyzet, amikor annyira meg akarunk felelni a kívülágnak, hogy elveszítettük azt, aki eredetileg voltunk. Nagyjátékfilmünk főszereplője szenved az önálló akarat hiányától, és nagy traumákon kell átesnie ahhoz, hogy megtalálja, ki is ő maga. A szerelemben esés és a kötődés képtelensége döbentti rá emberi voltára, megérteti vele, hogy nem szörnyeteg.

A testépítők szeretik magukat szörnynek nevezni, mondják is, hogy „engedd ki a szörnyet”. Bizonyos értelemben a teljesítményükhöz egy nagyon ősi, animális, bennük lakó szörnyet kell szabadjára engedniük. Érdekes játék ez a külső és belső szörnyel.

Szóval a filmek kiegészítik egymást, de én egyébként is úgy élelem meg, hogy minden, amit alkotok, lényegében egy nagy egész, és a vásznak meg filmek, fragmentumok, de lényegében az egy egész részletei.

Miért épp festő lettél?

NA: Tizenhat éves koromig egyértelműnek tűnt, hogy zenész leszek. Gyakran megkérdezik tőlem, autista vagyok-e, mert sokszor nem értem, mi történik körülöttem, csak növekszik bennem valamiféle feszültség. Gyerekként, amikor zenéltem, ez a feszültség eltűnt. Ám nem bírtam közönség előtt zenélni, egy idő után annyira remegtem, hogy nem tudtam eljátszani a darabot, túlnőtt rajtam a stressz, látszott, ezt nem leszek képes legyőzni, így a konzi helyett drámatagozatos gimnáziumba mentem. Extrovertált osztálytársaim hangosak voltak, hatalmas drámáik megijesztettek. Ők esőembernek hívtak, tényleg ki is lógtam közülük, s elkezdtem külön rajzórákra járni Garamvölgyi Bélához, ahol egyértelművé vált, hogy a képzőművészeti világban jobban mozgok. Nem tudok és nem is akarok szerepeket játszani, bár tíz évig játszottam Vidovszky György darabjában Zsuzsikát, de az a szerep kicsit én magam voltam, csupán annyi volt a dolgom, hogy a saját érzéseimet előhúzzam magamból. Nehezen tudok emberekhez kapcsolódni, valahogy maga az alkotás a kapcsolódásom a külvilághoz. Minden nap felkelek, és elkezdek alkotni, este befejezem, és lefekszem aludni, minden napom ez. Talán kicsit kényszeresen is. Egyfajta védekezés is az alkotás, ha nincs köztem és a világ közt egy médium, a zene, a festészet vagy a film, nehezen tájékozodom, könnyen bestresselek, tulajdonképp én így értelmezem azt a kérdést, hogy autista vagyok-e.

És azért is akartam festő lenni, mert kellene a lehetetlen feladatok, keresem a tüzes karikákat, amiken átugrálnak. Ha nem ég a karika, akkor magam gyűjtöm meg. Az is ilyen volt, hogy tizenhét évesen elkezdtem szakkörözni,

és tizennyolc évesen bejutottam a képzőre, ami akkoriban a túljelentkezés miatt lehetetlennek tűnt. A képzőre csak huszon-harmincéveseket vettek fel, érettebbeket.

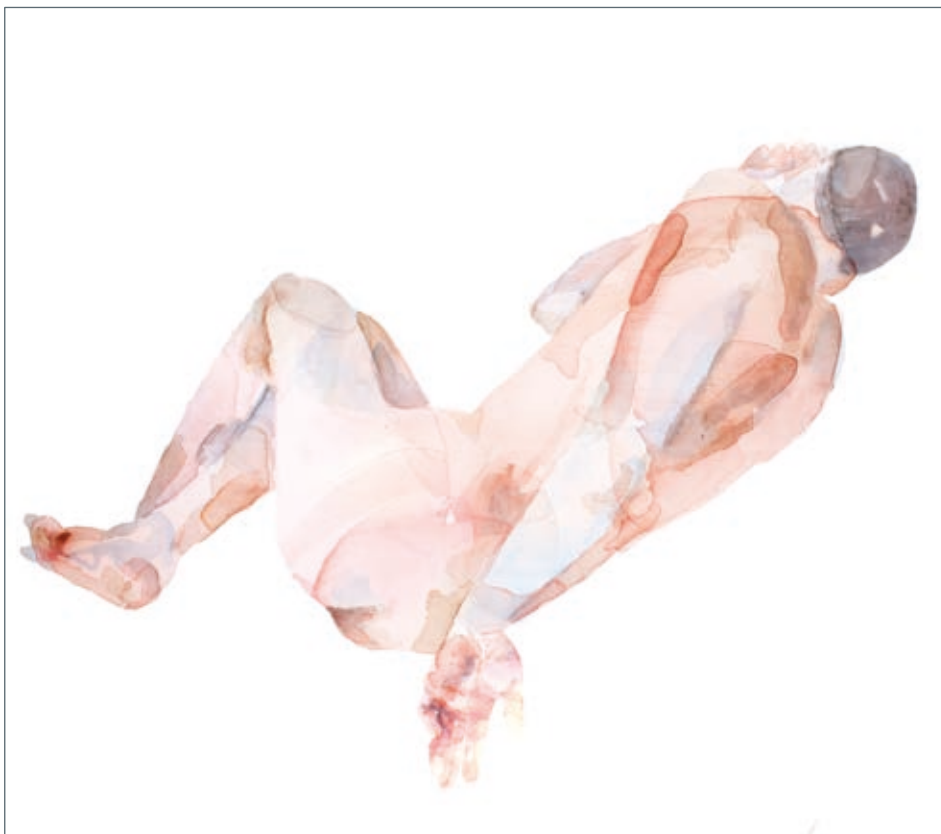
Ez okozhatott későbbi nehézségeket...

NA: Okozott is, ott találtam magam egy csomó felnőtt ember között, akiknek mindenféle ügyeik és képzeik voltak. Most tudtam meg Radák Esztertől, hogy azért vettek fel, mert arra a kérdésre, hogy milyen kiállítást láttam legutoljára, fel tudtam idézni a MNG kiállítását méterről méterre az autisták úgynevezett eidetikus memóriájával, ami lenyűgözte őket.

Az egyetem ijesztő volt, kudarcélményekkel teli, nem tartoztam egyik csoportosuláshoz sem. Viszont segített rájönni, hogy a teljesítménykényszeremet el kell engedjem, és ne érdekeljen az sem, hogy az engem foglalkoztató technikai vagy tartalmi kérdések mennyire „menők” éppen. Feltettem magamnak a kérdést, akarok-e festeni, szükségem van-e rá, és a válasz az volt, hogy igen. Addig fogom csinálni, ameddig ez a belső válaszom, függetlenül a külső körülményektől. Ilyen értelemben önző dolog művésznak lenni. Én azért festek, mert festeni akarok, és kifejezetten taszít, mikor egy művész rá akar világítani valami problémára, vagy fel akarja nyitni az emberek szemét. Szerencsém is van, hogy megtehetem, hogy fessek.

A Várfok Galéria képvisel. Hogyan alakult ez, miért választottak ki?

NA: Szirtes János ajánlott a figyelmükbe, de igazából a Buktától indul. Bukta, aki a tanárom volt az egyetemen, minden évben meghív néhány diákot Mezőszemerére, és a diplomázás évében én voltam a szerencsés kiválasztott, aki mehetett. A művésztelepen ott volt Szirtes János is, megnézte a képeimet, beszélgettünk, és segített azzal, hogy bemutatott Szalóky Károlynak, aki eljött Kovács Krisztával, a Várfok művészettörténészével a műtermembe, megnézték a képeimet, és felajánlottak egy kiállítási

NEMES ANNA: *Lackó, alvás közben*, 2016, akril, vászon, 140×160 cm

lehetőséget a Projekt Roomba 2016-ban. Ez volt a próba, ami jól sikerült, aztán elkezdtünk együtt dolgozni.

Szabados Árpád vett fel az egyetemre, aztán Bukta lett a mestered. Ez mit jelent neked?

NA: Bukta nekem olyan volt, mint egy védőháló. Nem választottuk egymást, egyetemi adottság volt, kezdeni kellett a másikkal valamit. Mindig is nagyon önálló voltam, de fontos volt a jelenléte, a biztatása, ahogy az is, hogy hagyott kísérletezni, keresgélni. Minden héten egyszer bejött, nem is mindig szólt hozzám, gyakran csak leült az én műteremrészemen, megevett egy szendvicset, rám mosolygott, és kiment. Számomra mindez lefedi a mester dolgot.

Ugyanez Mezőszemere vagy az, hogy diploma előtt segített nekem egy nagy kiállítást összehozni. Ő így támogatott, és nem úgy, hogy bármilyen technikai kérdésbe beleszólt volna. Szerintem azt is láthatta, hogy épp elég feladatot keresek magamnak, nem kell nekem még adni, nincs szükségem arra, hogy valaki vezesse a kezemet. A jelenléttel tudott a mesterem lenni.

Kutató-kereső művész vagy.

NA: Rengeteget bénázok. Megengedem magamnak, hogy elromoljanak a dolgok. A technika, amivel dolgozom, véletlenül jött, amikor másodévben ráborítottam egy kúbli hígítót egy olajképre, ami elkezdte azt szétmarni. Az élmény elraktározódott, és néhány év múlva elkezdtem jobban megvizsgálni. Igyekszem megőrizni a

kíváncsi gyerek attitűdjét, könnyen eljutok az alkotáshoz szükséges regresszió állapotába.

Művészetterápiát is végeztél Pécsen. Miért érdekelt?

NA: Nehezemre esik a személyességgel mit kezdeni, viszont rettentően érdekel az emberi létezés. Nemcsak a test, hanem a dinamikák, az interperszonalitás. Az alkotás egyfajta eszköz ezekhez a tudásokhoz, a pszichológia pedig egy másik. Szeretek tanulni, és szeretek minél több eszközt megszerezni, a sokféle pszichológiai iskola megközelítése is szórakoztat.

Ahogy az a paradoxon is, hogy a képeim a halandóságról szólnak, de sokkal tovább fognak fennmaradni, mint én. Ha lenne lehetőségem, hogy örökké éljek, akkor én élnék vele. És egyébként fenntartom, hogy a műveim nem az elmúlásról, hanem a létezésről való gondolkodás képei, s nem szomorúak.